

Załącznik Nr 15 - Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim - wrzesień 2018 r.

Celem niniejszego dokumentu jest analiza w układzie przestrzennym i czasowym zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w regionie łódzkim. **Wnioski z przeprowadzonej analizy mogą stanowić podstawę do ukierunkowania interwencji podejmowanych w ramach projektów realizowanych w oparciu o Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020.** Ponadto przedmiotowa analiza ma na celu zapewnienie jednolitego podejścia do działań w ramach priorytetu inwestycyjnego 8iv.

Opieka nad dziećmi do lat 3 w dokumentach strategicznych i polskim prawie

Zwiększenie aktywności zawodowej pracowników, poprzez umożliwienie im godzenia życia zawodowego i prywatnego, jest postrzegane jako jeden z ważniejszych priorytetów polityk rozwojowych na szczeblu regionalnym (**Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ**), krajowym (w szczególności cel I.4 „Rozwój Kapitału Ludzkiego” w *Strategii Rozwoju Kraju 2020*) oraz europejskim (priorytet „Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną w strategii „Europa 2020”).

Założenia polityki opieki nad dziećmi do lat 3 zapisane są w **Ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3** z dnia 4 lutego 2011 r. z późn. zm. W jej myśl, opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianie.

Miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie łódzkim

Z danych statystycznych¹ wynika, że w regionie znajduje się 111 żłobków, 39 klubów dziecięcych i 44 dziennych opiekunów² (dane na 31 grudnia 2017 r.). Oferują one łącznie 5 836 miejsc opieki (z czego 4894 – w żłobkach, a 722 – w klubach dziecięcych), z których korzysta 5 862 dzieci (por. tab. 1). W stosunku do wcześniejszych danych, proces użłobkowania regionu postępuje, ale zarazem istnieją

¹ Źródła: GUS, BDL, dostęp **wrzesień 2017**

² Na podstawie danych z portalu informacyjnego Empatia <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/wykaz-dziennych-opiekunow>

ogromne potrzeby w tym zakresie. Na dzień 31 grudnia 2017 r. **129 gminy nie posiadało żadnej placówki opieki nad dziećmi**. Trzy lata wcześniej liczba ta wynosiła 149.

Tab.1. Liczba placówek, miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3, dzieci przebywających w placówkach w województwie łódzkim w 2017 r. (na koniec okresu sprawozdawczego, tj. na 31.12.2017)

	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci objętych opieką	
Żłobki	111	4 894	4 990	
Kluby dziecięce	39	722	652	
Dzienni opiekunowie	44	220**	220**	
Ogółem	194	5 836	5 862	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BLD i Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

* Dane Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

** Na podstawie danych z portalu informacyjnego Empatia <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/wykaz-dziennych-opiekunow>

Liczba dzieci w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Według danych GUS w 2017 r. w województwie łódzkim zamieszkiwało 68 042 dzieci w wieku do lat 3 (por. wykres 1), z czego 60,6% w mieście. Z prognoz demograficznych GUS wynika jednak, że liczba dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lata) w województwie łódzkim będzie maleć (por. wykres 1). Jest to efektem niekorzystnej sytuacji demograficznej regionu³. Województwo łódzkie notuje jeden z najniższych przyrostów naturalnych w skali kraju, w rezultacie czego liczba mieszkańców systematycznie maleje⁴. Jest to wynikiem długotrwałego spadku liczby urodzeń i niskiego natężenia urodzeń, co oznacza, że w wiek prokreacji wchodzi coraz mniej liczne roczniki.

Ciekawą tendencją jest wzrost liczby dzieci w wieku żłobkowym na obszarach wiejskich. Wynika on z nałożenia się dwóch zjawisk. W ostatnim czasie spada liczba ludności regionu mieszkająca w miastach a zwiększa się populacja ludności wiejskiej⁵. Ponadto, skala ujemnego przyrostu naturalnego jest zdecydowanie mniejsza na obszarach wiejskich niż w miastach – w 2016 r. wskaźnik przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) na obszarach wiejskich w województwie wynosił minus 2,21 promila, podczas gdy w miastach minus 3,44 promila⁶.

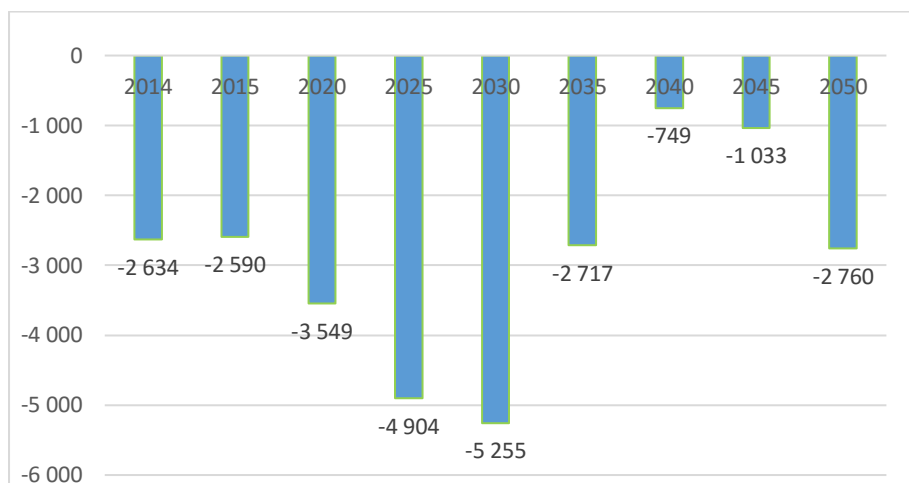
³ Zob. Łódzkie Biuro Planowania Przestrzennego, *Roczny raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, grudzień 2013, s. 16 i nast.

⁴ Urząd Statystyczny w Łodzi, *Ludność, ruch naturalny, migracje w województwie łódzkim w 2016 r.*, Łódź, 2017, s. 10.

⁵ Ibidem, s. 11.

⁶ Ibidem, s. 16.

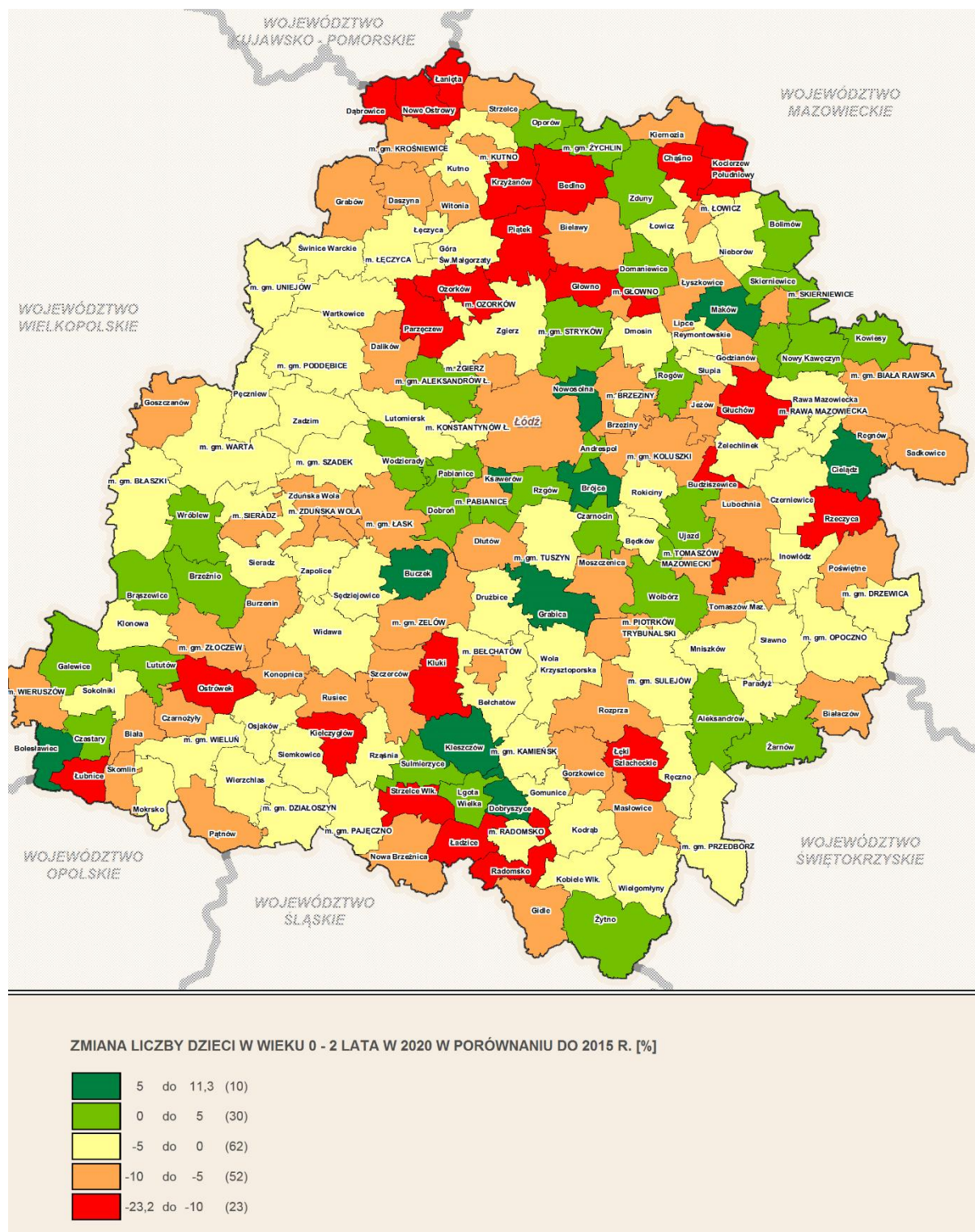
Wykres 1. Zmiana stanów dzieci w wieku 0-2 lata w latach 2014-2050 w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Warszawa 2014.

Mapa 1 pokazuje procentową zmianę liczby dzieci w wieku żłobkowym na poziomie gmin na przestrzeni lat 2015-2020. Jej analiza pozwala stwierdzić, że w większości gmin województwa łódzkiego liczba dzieci w wieku 0-2 lata w badanym okresie spadnie, choć nie sposób doszukać się żadnych prawidłowości w ujęciu przestrzennym. **W skali całego regionu przewiduje się, iż do końca 2020 r. (w porównaniu z 2015 r.) liczba dzieci w wieku 0-2 lata zmaleje o ponad 3,5 tys.**

Mapa 1. Procentowa zmiana liczby dzieci w wieku 0-2 lat w 2020 r. w porównaniu do 2015 r.

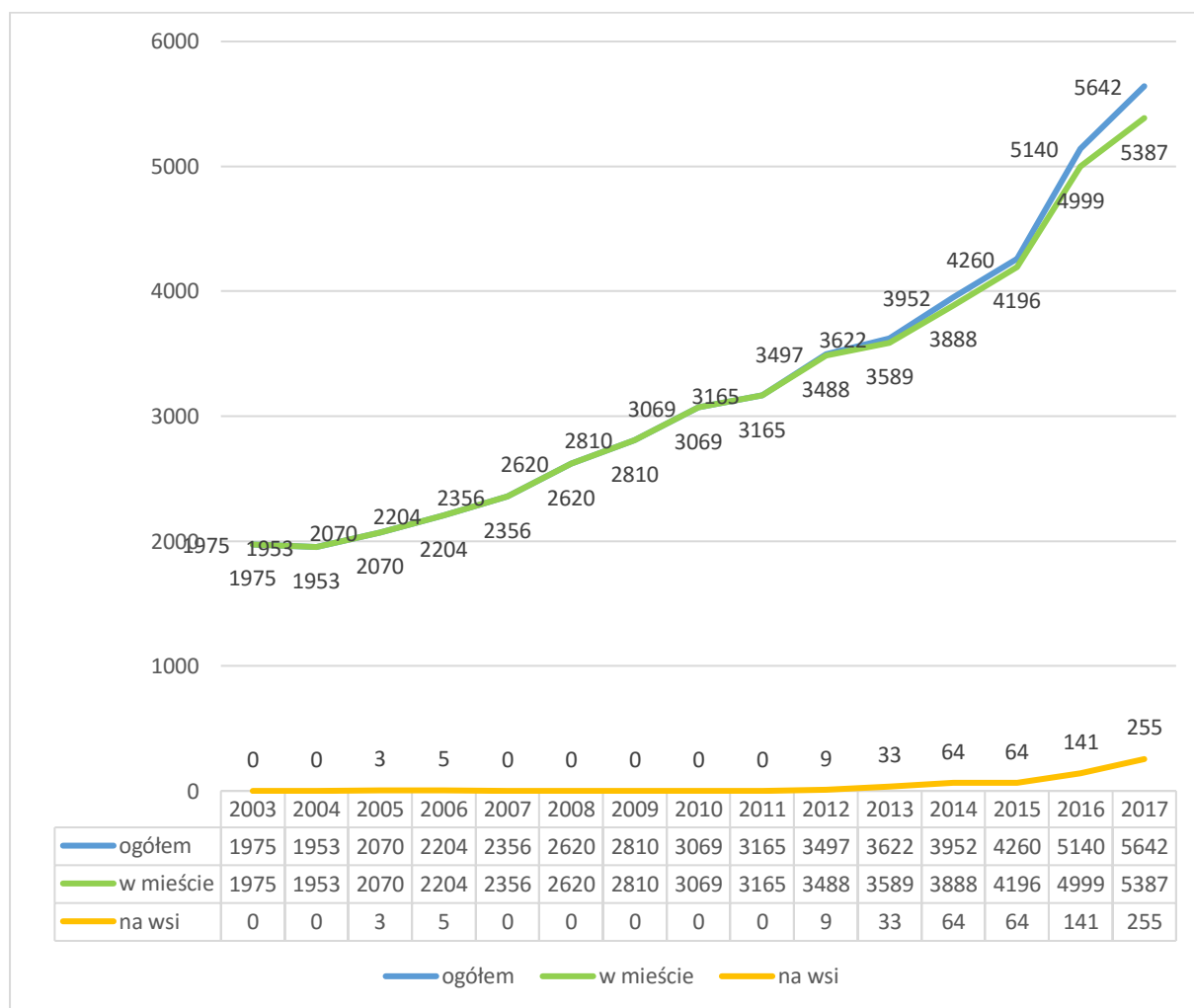

Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, dane przekazane 03.12.2016.

Liczba dzieci objęta opieką żłobkową

Według danych GUS, w 2017 r. w regionie łódzkim dzienną opieką instytucjonalną objętych było 5 642 dzieci, z czego 5 387 w mieście, a zaledwie 255 osoby na wsi. Biorąc pod uwagę fakt, że obszary wiejskie zamieszkuje 39,4% najmłodszych mieszkańców naszego regionu, a niespełna 1% z nich korzysta z różnych form opieki można stwierdzić, że na obszarach wiejskich istnieje poważny deficyt bazy infrastrukturalnej lub/i brak zainteresowania rodziców/opiekunów kierowaniem dzieci do żłobków. Zauważyć także należy, że liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej w województwie łódzkim systematycznie rośnie (por. wykres 2).

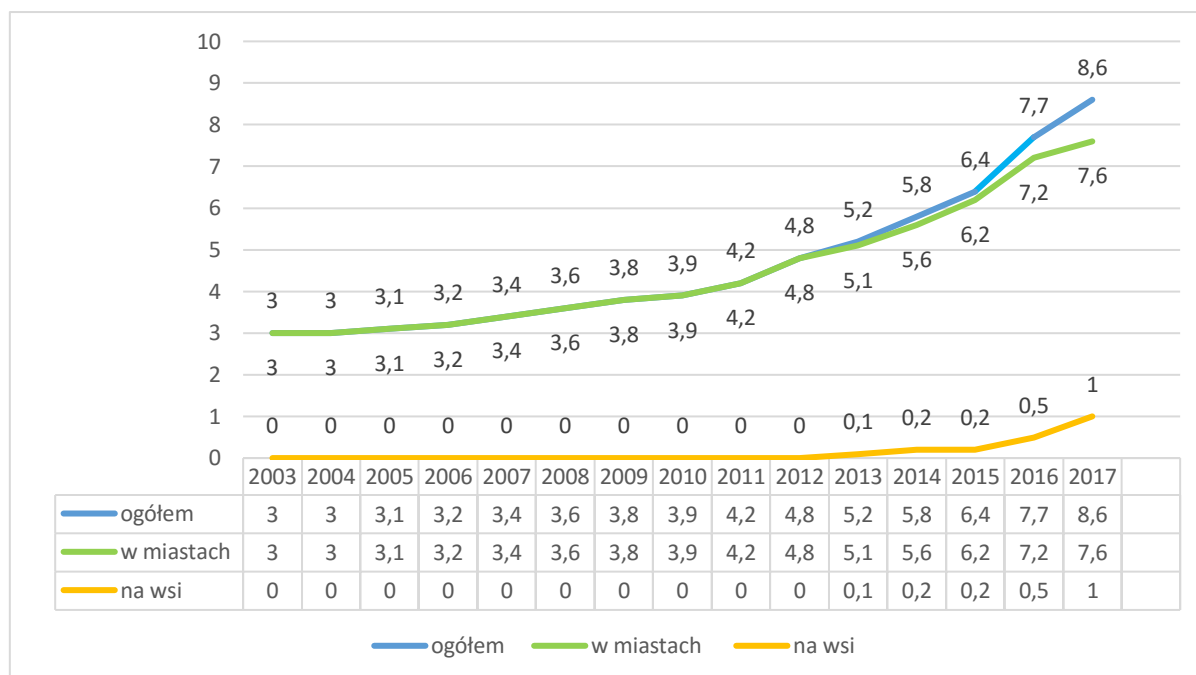
Wykres 2. Liczba dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w podziale na tereny miejskie i wiejskie w latach 2003-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Według danych GUS odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach⁷ w 2017 r. kształtował się na poziomie 8,6% (por. wykres 3). Można powiedzieć, że na 1 000 dzieci w wieku do 3 lat jedynie 86 korzystało z opieki żłobkowej.

Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w okresie 2003-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Dane w rozbiciu na powiaty przedstawia wykres 4. Wynika z niego, że **najwyższy odsetek dzieci** korzystających z różnych form dziennej opieki instytucjonalnej **występuje** w powiecie **miasto Skierniewice – 17,3% i miasto Łódź – 16,3%**, zaś najniższy – **w powiecie brzezińskim (0%) i w powiecie łączyckim (1,1%)**. Tabela 2 przedstawia dane na poziomie gmin. Największy odsetek dzieci objętych korzystających z dziennej opieki instytucjonalnej występuje w gminie Ksawerów i Bełchatów (18,4%) oraz w gminie Gomunice (17,6%).

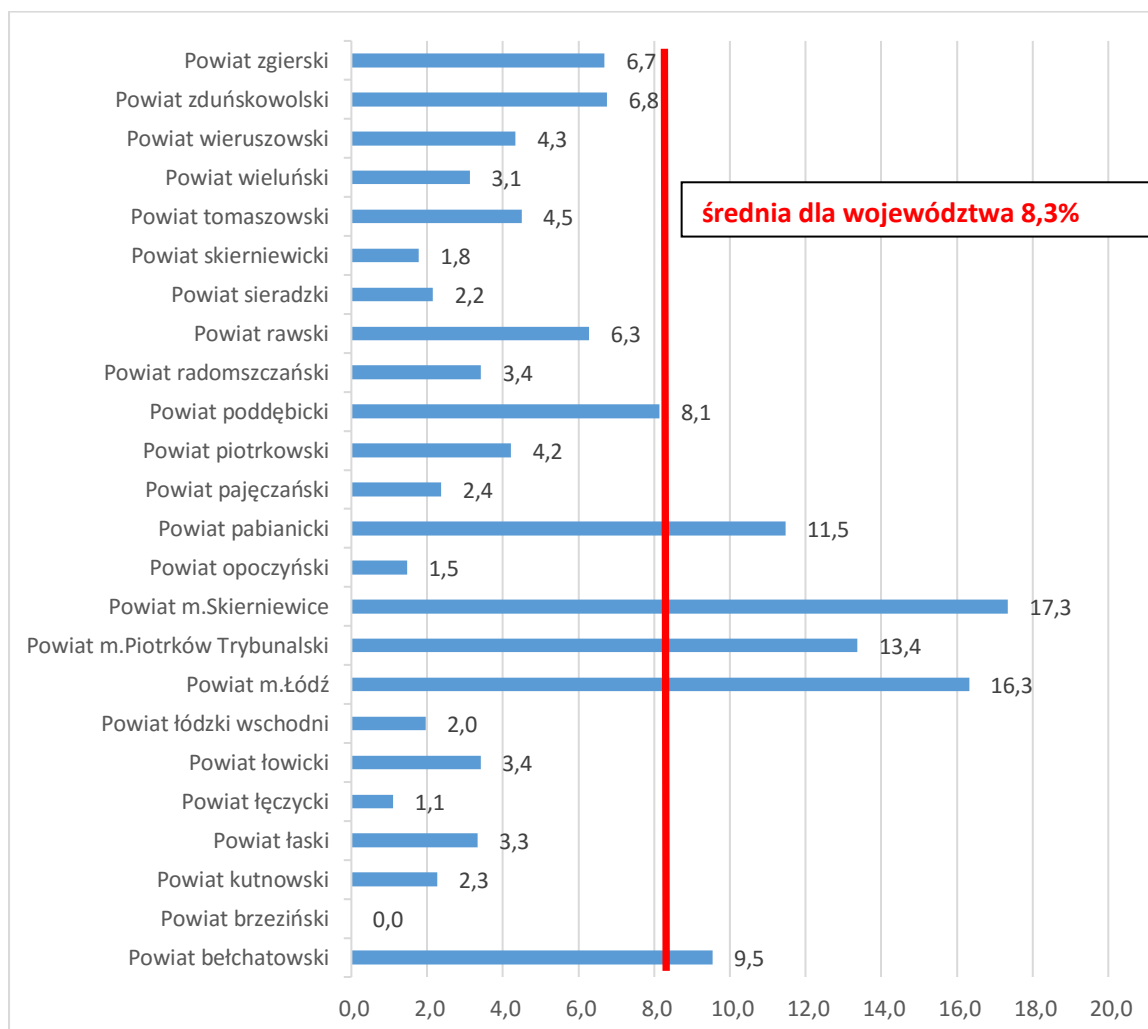
Powyższe dane ukazują dystans dzielący region łódzki i Polskę od standardów europejskich. Już w 2002 r. na szczycie Rady Europejskiej w Barcelonie przyjęto długofalowy cel objęcia 33% dzieci w wieku do lat 3 opieką żłobkową do 2010 r.⁸ Niektóre kraje UE zrealizowały powyższy cel z nadwyżką.

⁷ Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach to stosunek liczby wszystkich dzieci objętych instytucjonalnymi formami opieki dziennej do liczby dzieci w grupie wieku do 3 lat.

⁸ European Council, *Presidency Conclusions*, 15-16 March 2002, s. 13.

W Danii 69% dzieci korzysta z opieki żłobkowej w wymiarze ponad 30 godzin tygodniowo. W Szwecji i Holandii – ponad połowa najmłodszych dzieci korzysta z opieki instytucjonalnej⁹.

Wykres 4. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w powiatach województwa łódzkiego w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Znaczenie interwencji podejmowanych w ramach Działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020 dla upowszechnienia opieki żłobkowej

Od 1 stycznia 2015 r. do 31 sierpnia 2018 r. przeprowadzono 9 konkursów w ramach działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3”. Wśród wnioskodawców zdecydowanie przeważały podmioty prywatne, a rzadziej występowały jednostki

⁹ Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe*, 2014th Edition, s. 66.

samorządu terytorialnego. W ich wyniku utworzono lub planowane jest utworzenie ponad 2700 instytucjonalnych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w formie żłobków i klubów dziecięcych oraz opiekunów dziennych.

Z powyższego wynika, że miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 współtworzone przy udziale funduszy strukturalnych posiadają znaczący udział w liczbie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w regionie, a zatem Europejski Fundusz Społeczny wydatnie przyczynia się do rozwoju infrastruktury społecznej w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, choć jest to niejako "produkt uboczny" aktywizacji zawodowej rodziców, będącej celem działania X.1.

Analiza przestrzenna wskazuje, że projekty związane z utworzeniem nowych miejsc opieki nad małymi dziećmi z Działania X.1. RPO WŁ koncentrują się w miastach: Piotrków Trybunalski, Łódź, Zgierz, Pabianice, Kutno, Radomsko i sąsiadujących z nimi gminach. Całe obszary województwa, szczególnie typowo rolnicze gminy wiejskie, pozostają jednak nadal „białymi plamami”.

Wnioski

1. Liczba placówek i miejsc oferujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 systematycznie rośnie, przy znaczącym udziale funduszy europejskich, jednakże zapewnia opiekę zaledwie dla 8,3 % dzieci.
2. Pomimo przewidywanego spadku liczby dzieci (o ponad 3,5 tys.) do 2020 r., liczba miejsc w żłobkach jest niewystarczająca w stosunku do liczby dzieci, na co mogą wskazywać dane dotyczące niezaspokojonego zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i plany inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie.
3. Poziom „użłobkowania” regionu łódzkiego nie odbiega od średniej krajowej, natomiast odsetek dzieci objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej w województwie i w kraju jest znacząco niższy niż w innych krajach UE.
4. Występuje duża rozbieżność pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi w zakresie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Na obszarach wiejskich, zaledwie 2,3 % dzieci do lat 3 objęta jest opieką żłobkową. Wynikać to może ze słabo rozwiniętej infrastruktury. W tym kontekście, niepokój może budzić niewielkie zainteresowanie podmiotów prywatnych i publicznych zlokalizowanych na obszarach wiejskich aplikowaniem o fundusze europejskie przeznaczone na tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Może ono wynikać z obaw o możliwość utrzymania placówki po zakończeniu finansowania z funduszy unijnych przez co najmniej 2 lata, co w kontekście sytuacji demograficznej może stanowić wyzwanie – małe gminy wiejskie w województwie charakteryzuje populacja dzieci w wieku 0-2 lata na poziomie kilkudziesięciu osób.

Tab. 2. Dzieci objęte opieką w żłobkach (dane na dzień 31 grudnia 2017 r.)

Nazwa	dzieci w wieku do 3 lat ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach
	[osoba]	[osoba]	[%]
Aleksandrów	131	0	0,0
Aleksandrów Łódzki	898	46	5,1
Andrespol	389	15	3,9
Bedlno	128	0	0,0
Bełchatów - gmina miejska	1 752	322	18,4
Bełchatów - gmina wiejska	373	0	0,0
Będków	101	0	0,0
Biała	157	0	0,0
Biała Rawska	345	0	0,0
Białaczów	137	0	0,0
Bielawy	125	0	0,0
Błaszki	423	0	0,0
Bolesławiec	141	0	0,0
Bolimów	128	0	0,0
Brąszewice	167	0	0,0
Brójce	217	0	0,0
Brzeziny - gmina miejska	315	0	0,0
Brzeziny - gmina wiejska	180	0	0,0
Brzeźnio	201	0	0,0
Buczek	157	0	0,0
Budziszewice	72	0	0,0
Burzenin	149	0	0,0
Chąsno	73	0	0,0
Cielądz	101	0	0,0
Czarnocin	141	0	0,0
Czarnożyły	131	0	0,0
Czastary	122	0	0,0
Czerniewice	149	0	0,0
Dalików	116	0	0,0
Daszyna	128	0	0,0
Dąbrowice	45	4	8,9
Dłutów	131	0	0,0
Dmosin	117	0	0,0
Dobroń	209	15	7,2
Dobryszyce	104	0	0,0
Domaniewice	156	0	0,0

Drużbice	141	0	0,0
Drzewica	304	0	0,0
Działoszyn	360	0	0,0
Galewice	207	0	0,0
Gidle	147	0	0,0
Głowno - gmina miejska	361	8	2,2
Głowno - gmina wiejska	159	0	0,0
Głuchów	173	20	11,6
Godzianów	90	0	0,0
Gomunice	142	25	17,6
Gorzkowice	221	10	4,5
Goszczanów	156	0	0,0
Góra Świętej Małgorzaty	115	0	0,0
Grabica	205	0	0,0
Grabów	161	0	0,0
Inowódz	85	0	0,0
Jeżów	88	0	0,0
Kamieńsk	135	16	11,9
Kielczygłów	115	19	16,5
Kiernozia	77	0	0,0
Kleszczów	255	60	23,5
Klonowa	86	0	0,0
Kluki	129	0	0,0
Kobiele Wielkie	132	0	0,0
Kocierzew Południowy	133	0	0,0
Kodrąb	118	0	0,0
Koluszki	670	0	0,0
Konopnica	99	0	0,0
Konstantynów Łódzki	511	44	8,6
Kowiesy	74	0	0,0
Krośniewice	219	0	0,0
Krzyżanów	130	0	0,0
Ksawerów	190	35	18,4
Kutno - gmina miejska	1 146	38	6,7
Kutno - gmina wiejska	223	15	3,3
Lgota Wielka	132	0	0,0
Lipce Reymontowskie	96	0	0,0
Lubochnia	239	0	0,0
Lutomiersk	253	28	11,1
Lututów	145	0	0,0
Ładzice	116	0	0,0
Łanięta	64	0	0,0
Łask	719	46	6,4
Łęczyca - gmina miejska	360	15	4,2

Łęczyca - gmina wiejska	240	0	0,0
Łęki Szlacheckie	81	0	0,0
Łowicz - gmina miejska	780	76	9,7
Łowicz - gmina wiejska	217	0	0,0
Łódź	17 847	2993	16,8
Łubnice	125	0	0,0
Łyszkowice	199	0	0,0
Maków	195	0	0,0
Masłowice	111	0	0,0
Mniszków	165	0	0,0
Mokrsko	140	0	0,0
Moszczenica	382	15	3,9
Nieborów	303	0	0,0
Nowa Brzeźnica	103	0	0,0
Nowe Ostrowy	76	0	0,0
Nowosolna	107	0	0,0
Nowy Kawęczyn	92	0	0,0
Opoczno	1 048	34	3,2
Oporów	89	0	0,0
Osjaków	164	5	3,0
Ostrówek	117	0	0,0
Ozorków - gmina wiejska	185	0	0,0
Ozorków - gmina miejska	541	85	15,7
Pabianice - gmina miejska	1 651	243	14,7
Pabianice - gmina wiejska	237	15	6,3
Pajęczno	335	15	4,5
Paradyż	128	0	0,0
Parzęczew	141	0	0,0
Pątnów	197	0	0,0
Pęczniew	111	0	0,0
Piątek	159	0	0,0
Piotrków Trybunalski	2 026	271	13,4
Poddębice	399	58	14,5
Poświętne	87	0	0
Przedbórz	201	0	0,0
Radomsko - gmina miejska	1 140	83	7,3
Radomsko - gmina wiejska	146	0	0,0
Rawa Mazowiecka - gmina miejska	544	90	16,5
Rawa Mazowiecka - gmina wiejska	222	0	0,0
Regnów	63	0	0,0
Ręczno	102	15	14,7
Rogów	147	0	0,0
Rokiciny	179	17	9,5
Rozprza	371	0	0,0

Rusiec	159	0	0,0
Rzaśnia	137	0	0,0
Rzeczyca	133	0	0,0
Rzgów	300	25	8,3
Sadkowice	157	0	0,0
Sędziejowice	191	0	0,0
Siemkowice	133	0	0,0
Sieradz - gmina miejska	1 214	74	6,1
Sieradz - gmina wiejska	312	0	0,0
Skierniewice - gmina miejska	1 539	267	17,3
Skierniewice - gmina wiejska	209	0	0,0
Skomlin	92	0	0,0
Sławno	266	0	0,0
Słupia	64	0	0,0
Sokolniki	181	0	0,0
Stryków	343	30	8,7
Strzelce	113	0	0,0
Strzelce Wielkie	117	0	0,0
Sulejów	435	62	8,7
Sulmierzyce	131	0	0,0
Szadek	220	0	0,0
Szczerców	256	0	0,0
Świnice Warckie	95	0	0,0
Tomaszów Mazowiecki - gmina miejska	1 684	131	7,8
Tomaszów Mazowiecki - gmina wiejska	340	0	0,0
Tuszyn	361	0	0,0
Ujazd	215	0	0,0
Uniejów	177	19	10,7
Warta	322	0	0,0
Wartkowice	190	17	8,9
Widawa	201	0	0,0
Wielgomłynny	151	0	0,0
Wieluń	838	62	7,4
Wieruszów	392	57	14,5
Wierzchlas	207	0	0,0
Witonia	95	0	0,0
Wodzierady	111	0	0,0
Wola Krzysztoporska	357	0	0
Wolbórz	252	11	4,4
Wróblew	182	0	0,0
Zadzim	162	0	0,0
Zapolice	150	0	0,0
Zduny	165	0	0,0
Zduńska Wola - gmina miejska	1 119	124	11,1

Zduńska Wola - gmina wiejska	346	0	0,0
Zelów - miasto	404	9	2,2
Zgierz - gmina miejska	1 574	178	11,3
Zgierz - gmina wiejska	386	0	0,0
Złoczew - miasto	218	0	0,0
Żarnów	172	0	0,0
Żelechlinek	95	0	0,0
Żychlin	282	0	0,0
Żytno	114	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL oraz portalu informacyjnego Empatia